

Dr. Kiss Éva – Dr. Sziklay Júlia – Dr. Gégény Zoltán

Adatvédelem és titoktartási kérdések a családgondozói munka során

„A szociális munka kezdetétől fogva emberi jogi foglalkozás volt, mivel minden emberi lény lényegi értékét vallotta alapelvének és egyik fő célja az olyan igazságos társadalmi struktúrák támogatása, amelyek az emberek méltóságát megtartva, biztonságot és fejlődést nyújthatnak nekik.” /1988 IFSW Nemzetközi Irányvonal Okmányához/

A gyermekvédelemben dolgozók számára 2005 januárjában adatvédelmi kérdésekkel foglalkozó szakmai napot szervezett a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Gyermekvédelmi Főosztálya, mivel a bírósági eljárások során nem egyértelműen szabályozott családgondozói szerep számos etikai és szakmai kérdést is felvet.

A gyermekvédelem területén dolgozó szociális szakemberek számtalan esetben kerülnek kiszolgáltatott helyzetbe azért, mert a családgondozás során birtokukba jutott információ kiadása esetleg megkönnyítené ugyan egy eljárás mihamarabbi lezárását, azonban szeretnék ügyfelük számára teljes mértékben biztosítani a titoktartást. A gyermekvédelmi és gyámhatósági tevékenység során a gyermekek ügyében eljáró szervek és személyek gyakran jutnak olyan, a gyermekekre, illetve szülőkre, egyéb hozzátartozókra vonatkozó információk birtokába, amelyek mind a gyermek sorsára, mind pedig saját munkájukra hatással van.

Ebből adódóan, megfelelő szabályozás híján nehezen tudja a szakember valóban maradéktalanul érvényre juttatni a gyermekvédelmi törvényben megfogalmazott alapvető gyermeki jogokat, illetve az adatvédelmi törvénybe foglalt paragrafusokat.

Igaz ez a gyermekjóléti szolgálat családgondozójára is. Míg azonban a gyermekek védelmében eljáró hatóságok adatkezelését, a rájuk vonatkozó titoktartást a jogszabályok többé-kevésbé megfelelően szabályozzák, a családgondozóra vonatkozó titoktartási előírások jogi normákban való szabályozása ez idáig nem történt meg.

Nem tisztázott például az, hogy a családgondozást végző szociális szakember milyen adatokat és információkat köteles az eljárás során a hatóság rendelkezésére bocsátani, valamint, hogy melyek azok a birtokában lévő információk, amelyeknek kiadásával megsérti az adatvédelmi törvényt.

Felmerül kérdésként az is, hogy milyen minőségben, tanúként vagy szakértőként vesz-e részt a családgondozó egy adott tárgyaláson.

A normatív szabályozás hiánya a családgondozók körében, az eljárások egy részében bizonytalanságot okoz. A szakembereknek egyrészt figyelembe kell venniük a gyermek mindenek felett álló érdekét, másrészt, ha a gyermek érdekében a birtokukban lévő információkat az eljárásokban részt vevő hatóságokkal megosztják, akkor esetlegesen szembe kerülhetnek a szociális munka etikai szabályaival.

Mint közvetítő hivatás, a szociális munka híddá válik az emberek és az állam, illetve állami szervek között. A konfliktusos szituációkban különösen fontos, hogy a résztvevők mind jogi kérdésekben, ezen belül pedig adatvédelmi jogi kérdésekben is szilárd tudássalappal rendelkezzenek.

Ami az adatkezelésre vonatkozó jogszabályokat illeti, ezt az Alkotmány A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (adatvédelmi törvény), A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. (gyermekvédelmi törvény), A gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII.17.) sz. Kormányrendelet tartalmazza.

Az adatvédelmi törvény értelmező rendelkezései közül jelen tanulmányban csak azokkal foglalkozunk, amelyek a családgondozói tevékenység során a legnagyobb jelentőséggel bírnak.

Személyes adatnak minősül minden olyan információ, amely meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható, valamint az abból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés is.

Különleges adatnak minősül a faji eredetre, nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, politikai véleményre vagy pártállásra, vallásos vagy világnézeti meggyőződésre, az egészségi állapotra, a káros szenvedélyre, szexuális életre vonatkozó, valamint a bűnügyi személyes adat.

A fenti meghatározásokból láthatjuk, hogy a családgondozó egy eljárás során mind a személyes adatokkal, mind a különleges személyes adatokkal kapcsolatba kerül, azokat kezeli, illetve bizonyos esetekben a gyámhatóságnak, nyomozó hatóságnak, bíróságnak, önkormányzati képviselő-testületnek továbbítja, vagy köteles továbbítani.

Adatkezelésnek minősül a személyes adatokkal végzett bármilyen művelet, így például adatok gyűjtése, felvétele, rögzítése, tárolása és az adatvédelmi törvényben meghatározott egyéb művelet. A családgondozó a Gyermekünk védelmében elnevezésű egységes nyilvántartási rendszer adatlapjainak kitöltésével, forgalmi napló vezetésével adatkezelési, jelzőrendszeri tagságánál fogva adattovábbító tevékenységet is végez. A jegyzői gyámhatóságnak, gyámhivatalnak jogszabályi előírás alapján vagy egyedi ügyben nyomozó hatóság, bíróság felhívására információt, adatot közöl, emellett a hatósági eljárásban – például tanúként – részt vesz, tanúvallomást tesz.

Az adatvédelmi törvény rendelkezései szerint személyes adat abban az esetben kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, ill. törvény vagy törvény felhatalmazása alapján önkormányzati rendelet azt elrendeli.

Különleges adat abban az esetben kezelhető, ha ahhoz az érintett írásban hozzájárul, ill. az Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, a nemzetbiztonság, bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében vagy egyéb esetekben törvény elrendeli.

A nyilvánosságra hozatalhoz – ha azt közérdekből törvény nem rendeli el – az érintett beleegyezése szükséges.

Különös jelentősége van ennek napjainkban, amikor a különböző médiumok műsoraikban szenzációhajhász módon, a „tömegizlést” kiszolgálva szerepeltetnek hátrányos helyzetű családokat, kiszolgáltatott, veszélyeztetett gyermekeket. Nem szerencsés, ha ezekben az ügyekben a családgondozó a nyilvánosság előtt akár az érintett – vagy kiskorú esetén annak törvényes képviselője – hozzájárulásával, akár a nélkül nyilatkozik.

Az adatvédelmi törvény szerint adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet.

Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél eléréséhez alkalmas, azonban csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

Ha ezt az elvet tartjuk szem előtt, a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának jogszabályban meghatározott adatkezelői tevékenysége a gyermekvédelmi törvény 39. §. (1) bekezdésében meghatározott célnak megfelelően csak a gyermek testi és lelki egészségét, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését és a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését szolgálhatja.

A gyermekvédelmi törvény adatkezelésre vonatkozó szabályainak alkalmazása során az adatvédelmi törvény rendelkezései irányadóak. A törvény 134-136. §-a szabályozza az adatvédelmi kérdéseket.

Személyes adatok felhasználására az ágazati miniszter, a helyi önkormányzat, a gyermekvédelmi és gyámügyi igazgatási, a szociális hatáskört gyakorló szerv, a személyes gondoskodást nyújtó személy és intézmény, a közoktatási és felsőoktatási intézmény, igazságszolgáltatási és ingatlan-nyilvántartási szerv, pénzügyintézet, külföldi hatóság és bíróság jogosult a törvényben meghatározott módon és mértékben, a jogszabályban meghatározott célok teljesüléséhez.

A gyermekvédelmi törvény 2005. január 1-től hatályos módosítása szerint adatkezelésre jogosult a helyi önkormányzat képviselő-testülete, a települési önkormányzat jegyzője, a városi és a megyei gyámhivatal, a fővárosi főjegyző, a gyermekjóléti alapellátást és gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltatás intézmény vezetője, a helyettes szülő és a nevelőszülő, a gyermekjogi képviselő, a betegjogi, illetve az ellátottjogi képviselő.

A módosító rendelkezések a korábbinál sokkal pontosabban határozták meg a kezelhető adatok körét. Így feloldásra került az az ellentmondás, amely szerint az alacsonyabb rendű jogszabályok (235/1997. (XII.17) Korm. rendelet), illetve a gyermekvédelemben használt adatlapok a gyakorlatban sokkal tágabb körű adatkezelést tettek lehetővé, mint maga a gyermekvédelmi törvény. Ez túl azon, hogy sértette a jogforrási hierarchiát is, ellentétes volt az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel, mely szerint személyes adat csak törvény felhatalmazása alapján kezelhető.

A 2004. évi CXXXVI. törvénnyel módosított Gyermekvédelmi törvény 135. §. (2) bekezdése szerint a fentebb említett szervek és személyek kezelhetik

a gyermek

- személyazonosító
- anyanyelvére vonatkozó,
- családi jogállásra vonatkozó,
- veszélyeztettségének megállapításához szükséges és elégséges adatainak, így különösen vagyoni helyzetére, környezetére, élelmezésére, ruházatára, lakhatási viszonyaira vonatkozó,
- megfelelő ellátásához, gondozásához szükséges és elégséges adatainak, így különösen a személyiségére, magatartására személyes kapcsolataira, szokásaira, tanulmányi eredményeire, neveltségi állapotára vonatkozó,
- egészségi állapotára vonatkozó,
- büntetlen előéletére, illetve a vele kapcsolatos hatósági, bírósági eljárásokra, határozatokra vonatkozó,
- kóros szenvedélyére vonatkozó adatait;

a szülő, törvényes képviselő, helyettes szülő, nevelőszülő

- személyazonosító,
- vagyoni helyzetére, munkahelyére, iskolai végzettségére, kapcsolataira vonatkozó,
- gyermekneveléssel összefüggő, így különösen életvezetésére, nevelési magatartására vonatkozó,
- egészségi állapotára vonatkozó,
- büntetlen előéletére vonatkozó adatokat;

a gyermek

- testvéreinek személyazonosító,
- saját gyermekének személyazonosító,
- kapcsolattartásra jogosult hozzátartozójának személyazonosító,
- lakóhelyén életvitelszerűen tartózkodó személyek személyazonosító és személyes körülményeire vonatkozó,
- sorsának megtervezése szempontjából jelentőséggel bíró személyek, így különösen a korábbi gondozók, szomszédok elérhetőségére vonatkozó,
- háziorvosának, védőnőjének, amennyiben óvodai, iskolai nevelésben részesül, a közoktatási intézmény vezetőjének elérhetőségére vonatkozó adatait.

A fentieken túl a gyermekjóléti szolgálat, a jegyző és a gyámhivatal kezelheti a gyermek által elkövetett bűncselekményre, valamint a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekményekre vonatkozó adatokat.

Örökbefogadás esetén az örökbefogadó személy személyazonosító adatait, vagyoni helyzetére, egészségi állapotára vonatkozó adatait a területi gyermekvédelmi szakszolgálat és a gyámhivatal kezelheti.

A helyi önkormányzat képviselő-testülete, a települési önkormányzat jegyzője, a városi és a megyei gyámhivatal, a fővárosi főjegyző, a gyermekjóléti alapellátást és gyermekvédelmi szakellátást nyújtó szolgáltatás intézményvezetője, a helyettes szülő és a nevelő szülő, a gyermekjogi képviselő, a betegjogi, illetve az ellátottjogi képviselő, valamint a gyermekvédelmi törvény 135. §. (2) bekezdése szerinti adatait a gyermekvédelmi törvény 15. §-ában meghatározott pénzbeli ellátások, személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások, valamint szakellátások megállapítása és a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések megtétele céljából az érintett személyi azonosító adatait egymásnak átadhatják.

A gyermek személyazonosító adatai, valamint egészségi állapotára, vagyoni viszonyaira vonatkozó adatai továbbíthatók a szociális hatáskört gyakorló szervnek a szociális ellátás

megállapítása, a rendőrségnek, ügyészségnek, bíróságnak, az igazságügyi szakértőnek bűnüldözési, bűnmegelőzési célból, illetve bírósági eljárás céljából.

Továbbíthatók az adatok külföldi hatóságnak, illetve bíróságnak, családi jogállás, gyermektartás, kapcsolattartás, gyámság, örökbefogadás, a gyermek érdekében tett ideiglenes intézkedés, valamint a gyermek jogellenes külföldre vitelének megszüntetése céljából.

A gyermek személyazonosító adatain kívül az egészségi állapotára vonatkozó adatok az érintett gyógykezelése céljából az egészségügyi intézménynek továbbíthatók.

A tanulmányi eredményre vonatkozó adatok a közoktatási és felsőoktatási intézmények részére adhatók át.

A gyermek személyazonosító adatain kívül ingatlanára vonatkozó adatok az ingatlan-nyilvántartási szerveknek célhoz kötötten az ingatlantulajdonnal kapcsolatos jogot érintő változás esetén továbbíthatók.

A készpénzvagyonra vonatkozó adatok a pénzintézeteknek a kiskorú tulajdonát képező fenntartásos betétkönyv vagy folyószámla kezelése, illetve egyéb szerződések megkötése céljából továbbíthatók.

A gyermekvédelmi törvényben meghatározott adaton kívül további adatok nem kezelhetők, ennél fogva nem is adhatók át más személyek vagy hatóságok részére.

A gyermekvédelmi törvény 136. §. (5) bekezdése szerint, ha a szülő ellen gyermeke, vagy a gyermeket nevelő másik szülő sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás van folyamatban, annak befejezéséig a gyámhatóság és a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltató alkalmazottja és vezetője a gyermek és az őt nevelő szülő tartózkodási helyére vonatkozóan megtagadhatja a szülő tájékoztatását, valamint korlátozhatja a szülő irat-betekintési jogát.

A gyermekvédelmi törvény tehát részletesen szabályozza a gyermekvédelmi tevékenység ellátása során kezelhető adatok körét, az adatok továbbításának, átadhatóságának módját.

Ugyanakkor ezek a szabályok nem adnak választ a gyakorlatban előforduló valamennyi problémára.

Az alábbiakban megvizsgálunk néhány, elsősorban a családgondozó nézőpontjából a gyermekvédelmi és gyámhatósági munka végzése során felmerülő gyakorlati problémát.

A családgondozónak sok esetben jelent szakmai problémát az általa megismert adatok más, a gyermekek védelmében eljáró szervek, illetve más hatóságok részére történő átadása.

Ennek a problémának az oka a segítő szakma szabályainak, elveinek és a hatályos jogszabályi előírások összeegyeztethetőségének nehézsége.

A családgondozó ismerheti a szülő, illetve a gyermek életvitelére, káros szenvedélyére, egészségi állapotára, vagyoni helyzetére stb. vonatkozó adatokat, mely adatok egy része az adatvédelmi törvény szerint különleges adatnak minősül. Az adatokhoz sok esetben csak hosszantartó munka során, a klienssel kialakított bizalmi viszonynak köszönhetően jut hozzá.

A szociális munka etikai kódexe megkívánja a szociális munkástól a titoktartást és az információk felelős kezelését. A titoktartás minden információra, esettanulmányra, esetismertetésre, feljegyzésre vagy publikációra vonatkozik.

Amennyiben a szociális munkás titoktartási kötelezettségét megszegi, egyrészt megsérti a szociális munka szabályait, másrészt hosszán tartó munkája mehet kárba, ha emiatt a kliens bizalmát elveszti.

Ugyanakkor az etikai kódex szerint a kliens érdekei megkívánják mindazok együttműködését, akik osztoznak a klienssel kapcsolatos szakmai felelősségben.

A gyermekvédelmi törvény 2. §. (1) bekezdése szerint a gyermekek védelmében eljáró hatóságok, szervek és személyek a gyermek mindenek felett álló érdekét figyelembe véve járnak el.

Nem feledhető, hogy a gyermekjóléti szolgálat családgondozójának kliense nem a szülő, hanem a gyermek. A gyermek érdekében sokszor a szülő érdekeivel szemben, azzal konfrontálódva is jeleznie kell a gyermek veszélyeztetettségét, annak okait, ezért adott esetben hatósági eljárást kell kezdeményeznie. Ez óhatatlanul a megszerzett információk, adatok továbbításával jár a jelzőrendszeri tagok, vagy a gyámhatóság részére.

A következő adatkezelési problémát a gyermekjóléti szolgálat és a családgondozó „státusza” jelenti.

A gyermekvédelmi törvény, a személyes adatok kezeléséről szóló 235/1997. (XII.17) Korm. rendelet és a módszertani útmutató alapján vezetett, Gyermekünk védelmében elnevezésű egységes nyilvántartási rendszer adatlapjai meghatározzák a kezelt adatok körét. Ki tekinthet be ezekbe az adatokba?

A gyermekjóléti szolgálat alapellátás keretében szolgáltató tevékenységet végez, a védelembé vétel során a jegyző által elrendelt hatósági intézkedést hajt végre. A gyermekjóléti szolgálat tehát nem hatóság, így a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló, 2005. november 1-jén hatályba lépő 2004. évi CXLI. tv. (KET) vonatkozó paragrafusai sem alkalmazhatók.

A KET 68-69.§-ai titokvédelmi szempontok figyelembe vételével szabályozzák az iratokba való betekintést. A hatósági eljárásokban, így a gyámhatósági eljárásokban is gyakorta két jog ütközik egymással, az ügyfélnek a jogorvoslathoz való joga, amely indokoltá teszi a tényállás és a döntés alapjául szolgáló bizonyítékok megismerését, másrészt az ellenérdekű félnek vagy az eljárás egyéb résztvevőjének az a joga, hogy a törvény által védett titka ne juthasson másnak a tudomására.

A 68.§ (3) bekezdése lehetővé teszi, hogy az ügyfél az adatok konkrét megjelölésével kérje az ellenérdekű ügyfél irat-betekintési jogának kizárását személyes adatainak és más méltányolható magánérdekének védelmében. Ennek a kérelemnek a hatóság csak akkor ad helyt, ha az adatok megismerésének hiánya az ellenérdekű felet nem akadályozza jogainak gyakorlásában.

Ügyfél az, akinek az ügy jogát vagy jogos érdekét érinti.

Az alapellátást a kliens önkéntesen veszi igénybe, így vélelmezni kell hozzájárulását az alapellátás során kitöltött adatlapokban megjelenő adatai kezeléséhez. Ebben a szakaszban az ellátást igénybe vevő adataiba csak maga az érintett, ill. törvényes képviselője tekinthet be.

Az adatkezeléssel kapcsolatos valóságos problémák az esetek jelentős részében a hatósági eljárás megindulásakor jelentkeznek.

A védelembé vételi eljárás során a Gyer. 84. § (2) (3) bekezdése alapján a gyermekjóléti szolgálatnak nyilatkozni kell az alapellátás eredménytelenségének okáról, a gyermek és a szülő együttműködési készségéről. Meg kell küldeni a jegyzőnek az alapellátás során felvett adatlapot, környezettanulmányt és gondozási tervet, valamint a gyermekjóléti szolgálatnak véleményt kell nyilvánítani a gyermek veszélyeztetettségének okáról.

A Gyer. 86. §. (1) bekezdése szerint a védelembé vételi eljárás során a jegyző tárgyalást tart, melyen meg kell hallgatni azt a családgondozót is, aki a gyermeket a védelembé vételt megelőzően alapellátás keretében gondozta.

A fenti jogszabályi kötelezettségek teljesítésével a családgondozó átadja a birtokában lévő, a gyermekre, szülőre vonatkozó adatokat a jegyzőnek, mint gyámhatóságnak. A gyámhatósági eljárás során már a közigazgatási hatósági eljárás előbb ismertetett irat-betekintési szabályai érvényesülnek, azaz az iratokba az ügyfél, így az ellenérdekű ügyfél is betekinthez.

A védelembé vételi tárgyaláson a családgondozónak a gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatos minden információt el kell mondania, amely az eljárás eredményére hatással lehet. Azonban az esetmegbeszélési feljegyzések tartalmát – ha azok ismerete nélkül is

megalapozott döntést tud hozni a jegyző – nem kell ismertetnie. Ennek eldöntése a családgondozó felelőssége.

Az esetmegbeszélésen elhangzott adatok, információk, személyek szerepelnek a hivatalos dokumentációkban. Éppen ezért, mivel az esetmegbeszélés a problémamegoldás egy eszköze, nem szükséges, és szakmai szempontból sem javasolt, hogy az esetmegbeszélésen készült, elhangzott észrevételeket, véleményeket tartalmazó feljegyzések bármilyen formában kiadhatók legyenek.

A gyermekvédelmi törvény 39. §. (4) bekezdés c.) pontja szerint a gyermekjóléti szolgálat feladata a gyermek veszélyeztetettségének megszüntetése érdekében a hatósági beavatkozás – védelembe vétel vagy családból történő kiemelés – kezdeményezése.

Ha a családgondozó a gyermek veszélyeztetettségét tapasztalja, köteles hatósági eljárást kezdeményezni. Javaslatot tehet a védelembe vételre, ideiglenes hatályú elhelyezésre vagy nevelésbe vételre. A veszélyeztető körülmények feltárásának eredményeként javaslatával együtt közli a gyámhatósággal a gyermek és a szülő személyiségére, a szülő magatartására, életvezetésére, nevelési tevékenységére, a család szociális helyzetére vonatkozó adatokat. Ezeknek az adatoknak az eljáró hatóság részére történő átadása a veszélyeztetettség megszüntetése érdekében kötelező a családgondozó számára.

Ami a gyermek veszélyeztetettségére vonatkozó adatok kezelését és azok átadását illeti, a legtöbb probléma a jelzőrendszer működésével kapcsolatban merül fel.

A gyermekvédelmi törvény 39. §. (3) bekezdés a.) pontja szerint a gyermekjóléti szolgálat működteti a jelzőrendszert. A gyermekvédelmi törvény 17. §. (2) bekezdésének megfelelően a jelzőrendszeri tagok kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgálatnál, illetve hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása, más súlyos veszélyeztető ok fennállása esetén.

A gyermekjóléti szolgálatnál végzett célvizsgálatokból az derül ki, hogy a jelzés az esetek egy részében elmarad, vagy nem az előírt írásos formában történik.

Nézzük meg a jelzőrendszeri tagok közül a rendőrség, az egészségügyi szolgáltatók és a közoktatási intézmények jelzési kötelezettségét szabályozó protokollt.

Ha a rendőrség eljárása során a kiskorú veszélyeztetettségét állapítja meg, akkor a rendőrségnek – adatlap megküldésével – jelzéssel kell élni a gyermekjóléti szolgálat felé. Súlyos veszélyeztettség esetén hatósági eljárást kell kezdeményezni a gyámhatóságnál.

A veszélyeztetettséggel kapcsolatos adatok átadására a 13/2003. (III. 27) ORFK intézkedés kötelezi a rendőrséget.

Ha a gyermek veszélyeztetettségének oka, hogy bűncselekményt követett el, vagy bűncselekmény áldozatává vált, az adatkezelés célhoz kötöttségének elvéből kiindulva a gyermekvédelmi törvény 15. §. (2) (4) bekezdésében meghatározott ellátások nyújtása, illetve intézkedések alkalmazása során az ezzel kapcsolatos adatokat kezelheti a gyermekjóléti szolgálat, a jegyző, valamint a gyámhivatal.

Az egészségügyi szolgáltatókat, háziorvosokat, gyermekorvosokat titoktartási kötelezettség terheli. A titoktartási kötelezettséget oldják az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV tv. és az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény vonatkozó rendelkezései. E szerint az orvosi titoktartás nem vonatkozik azokra az esetekre, ha az orvos a gyerek érdekében a gyermekvédelmi törvény korábban hivatkozott 17. §. (2) bekezdésében meghatározott jelzési kötelezettségének tesz eleget.

A gyermek veszélyeztetettségének felismerését segítően – különös tekintettel a gyermek bántalmazására, elhanyagolására – módszertani levél készült az egészségügyi szolgáltatók részére.

Az óvodáskorú és a tanköteles korú gyermek napjának jelentős részét a nevelési-oktatási intézményben tölti. Ennél fogva a pedagógus is észreveheti a gyermek veszélyeztetettségét. Az oktatási intézményeknek, túl a gyermekvédelmi törvény előírásaiból adódó

együttműködésen, a gyermek veszélyeztetettségének észlelésekor a jelzőrendszeri tagságából adódóan is együtt kell működnie a gyermekjóléti szolgálattal. Ennek az együttműködésnek a gátja lehet a pedagógus tévesen értelmezett titoktartási kötelezettsége.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény adatkezeléssel foglalkozó mellékletének 1.) pontja szerint a pedagógust, a nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottat hivatásánál fogva harmadik személlyel szemben titoktartási kötelezettség terheli a gyermekkel, a tanulóval és családjával kapcsolatos minden olyan tény, adatot, információt illetően, amelyről a gyermekkel, tanulóval, szülővel való kapcsolattartás során szerzett tudomást. A titoktartási kötelezettség határidő nélkül fennmarad, függetlenül a foglalkoztatási jogviszony fennállásától vagy megszűnésétől. Ez alól a titoktartási kötelezettség alól a kiskorú tanuló szülője és a nagykorú tanuló adhat felmentést.

A közoktatási intézmény a gyermekek személyes adatait gyermek- és ifjúságvédelmi célból a célnak megfelelő mértékben, célhoz kötötten kezelheti.

A fent említett melléklet 3.) pontja a szigorú titoktartási kötelezettséget a veszélyeztetett gyermek esetében feloldja. E szerint a pedagógus, az oktató-nevelő munkát segítő alkalmazott az óvoda vezetője, az iskola, a kollégium igazgatója útján, tekintettel a gyermekvédelmi törvény 17. §-ára, köteles az illetékes gyermekjóléti szolgálatot haladéktalanul értesíteni, ha megítélése szerint a gyermek súlyos veszélyhelyzetbe került, vagy kerülhet. Ebben az esetben az adattovábbításhoz az érintett hozzájárulása nem szükséges.

A fentiek szerint a rendőrségnek, az egészségügyi szolgáltatóknak és a nevelési-oktatási intézményeknek a gyermek veszélyeztetettségének észlelésekor kötelessége a veszélyeztetettségre vonatkozó adatokat továbbítani a gyermekjóléti szolgálat, illetve a gyámhatóság felé.

Az NCsSzI Gyermekvédelmi Főosztálya által szervezett szakmai napot követően az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, a Nemzeti Család-és Szociálpolitikai

Intézet, a módszertani gyermekjóléti szolgálatok egyesülete, valamint az ügyészség képviselője egyértelműen állást foglalt amellett, hogy hasonlóan a közoktatási törvényhez, a gyermekvédelmi törvényen belül is szükséges szabályozni a titoktartás kérdését.

Ennek során elsősorban azokat az adatokat kell majd meghatározni, amelyekre nem vonatkozik a titoktartás, valamint a „relatív mentesség” fogalmának pontos meghatározására van szükség. Azonban abban valamennyien egyetértettek, hogy kiskorú sérelmére elkövetett bűncselekmény esetében nincsen titoktartási kötelezettség.

Addig is, amíg a gyermekvédelmi törvénybe bekerül a titoktartásra vonatkozó jogszabályi rész, túl az e tanulmányban megjelölt jogszabályi hivatkozásokon, a területen dolgozó gyermekvédelmi szakemberek az alábbi szempontokat tekinthetik irányadónak.

- Amennyiben a családgondozó a kliensétől szerezte a tájékoztatást, jutott titkos információkhoz, ennek továbbadásához az illető kliens jogosult felmentést adni.
- A külön élő félnek joga van betekinteni a gyermekével kapcsolatos iratokba. (Természetesen itt figyelembe kell venni azt is, hogy született-e már bírói határozat a gyermek elhelyezésére, ill. a szülői felügyeleti jogot érintő kérdésekre, ill. hogy az illető fél ellen nincs-e – kiskorú sérelmére elkövetett cselekmény miatt – büntetőeljárás folyamatban, stb.) Ez azonban nem jelenti azt, hogy a családgondozó saját, szakmai feljegyzéseit, iratait is át kell, hogy adja.
- A tárgyaláson feltett, a családgondozó magánéletére irányuló kérdésekre, valamint azokra a kérdésekre, amelyek nem tartoznak az ügghöz, a családgondozó megtagadhatja a válaszadást.
- A családgondozó kérheti, és joga van ahhoz, hogy adatait zártan kezeljék. Amennyiben a bíróság ezt a családgondozó kérése ellenére elmulasztja, a családgondozó az ügyészségen tehet bejelentést a konkrét esettel kapcsolatosan.
- A bírósági idézés személyre szól, címzettje nem az intézmény, hanem a családgondozó, mivel a bíróságot a családdal személyes kapcsolatban lévő családgondozó véleménye érdekli, azonban a bíróság idézésével a közfeladatot ellátó családgondozót az intézményvezetőn keresztül szólítja meg.

- Természetesen itt is megtagadhatók azok a válaszok, amelyek nem az ügyhöz tartoznak, hiszen a családgondozó, a szakértő-tanú azért lett beidéztve, hogy azokról a dolgokról és tapasztalatokról, eseményekről tegyen tanúvallomást, amelyek a családot, a gyermeket közvetlenül érintik. Nem tartoznak ide a családgondozó magánéletével kapcsolatos, személyes kérdések.
- A családgondozónak joga van ahhoz, hogy a tanúvallomásáról jegyzőkönyv-másolatot kérjen, illetve a tárgyaláson kérheti a jegyzőkönyvben rögzített tanúvallomásának felolvasását.

A szakmai napon elhangzott előadások anyagából szerkesztette: Sztankovics Ágnes és Tolácziné Varga Zsuzsa